

ETAren amaiera

Gobernuen txanda: eman bidea elkarrizketari

ETAk borroka armatuaren behin betiko amaiera iragarri zuenetik katarsi kolektibo gisako bat bizitzen ari gara Euskal Herrian, ez leku denetan intentsitate berarekin eta ez arrazoi berberengatik, baina katarsia. Eta, gutxienez, bada puntu bateratu bat kultura eta sentsibiltate politiko guztietan: bakea. Bakea edukiz eta egunerokoan nola hornitu, hori da orain euskal gizartearen erronkarik handiena.

XABIER LETONA

GRINAZ DESIO ZEN BAKEA Euskal Herrian, behar sakona zen eta hala hartu da ETAren erabakia, hala eskertu da.

Bakeak ikuspegi politikoak adinako amaponteko ditu, baina funtsean eta une zehatz

honetan zera esan gura du: ETAk ez duela hilko, lehergailurik jarriko, zerga iraultzailerik eskatuko, mehatxu egingo... Ez duela inor sufriaraziko bere helburu politikoak lortzeagatik. Eta bakeak esan gura du presoak etxe-

Historiarako data: 2011ko urriaren 20an ETAk jarduera armatuarekin amaitu zuela iragarri zuen.

ratuko direla, iheslariak, etakideak... Sakabak-
naketarik ez dela izango eta torturarik ere ez;
Batasunakoak, Segi edo Askatasunekoak ez
direla espetxeratuak izango beren jardunaga-
tik... Askoz gehiago ere esan gura du bakeak,
baina funtsean arrazoi horiexegatik txoratu
dira orain herritarrak, oraindik ere dena gau-
zatu ez bada ere, orain begien aurrean ikusten
delako.

Harritzarra kendu du gainetik euskal gizar-
teak ETAren iragarpenarekin, zama itzela.
Ikuspegi pertsonaletik aztertuta haren meha-
txatuek nagusiki, baina politikotik begiratuta
ezker abertzaleak bereziki eta
abertzaletasunak oro har.
Orain, gatazkaren ondorioak
bideratu behar dira lehenik eta
ondoren arazo politikoak. Eta
azken asteetako gertakizunekin
—nagusiki Donostiako Nazioar-
teko Konferentzia—, arrazoi
asko daude pentsatzeko biak
lortuko direla, ibilbide korapila-
tsuaren ondoren, baina erdietsi-
ko direla.

Horiekin batera, eta ondoren, biktimen
gaia jorratu beharko da serio eta sakon, ertz
guztiak ukituz eta bakoitzak bereak aitortuz.
Biktima, sufrimendua, enpatia... Mina aitortu
gabe nekez eraiki daitekeelako ezer justurik.
Min horri aurrez aurre begiratu barik, samu-
rrago eror daitekeelako zulo berean. IRAK
2002. urtean egin zuen barkamen eskaera,
Gobernu britainiarra bere bidea egiten ari da
oraindik.

ETAren historia eta gainbehera

Mende Erdiko joan-etorriak behar izan dira
gaur egungo egoerara iristeko, eskolan izaki
bizidunei buruz irakasten den bezala: jaio,
bizi eta hil. Horixe bera gertatu zaio ETARI
ere, xomorro txikienari edo elefante handie-
nari gertatzen zaion gauza bera. Ikuspegi
politikoen adinakoa da bere historiaren ira-
kurketa. Inozoa litzateke pentsatzea hiruzpa-
lau paragrafotan konta litekeen erakunde
armatuaren historia, baina hori dira 2011ko
urriaren 20ra iristeko klabe guztiak. Arakatu
eta interpretatu egin behar, hori guztia eta
hori besterik ez.

ETA frankismoaren gordinen jaio zen eta
euskal erresistentziaren sinbolo bilakatu zen,
Burgosko Prozesua izan zen ETAK zuen
babesaren erakuslerik argiena, seguruenik ez
denak jarduera armatuaren alde zirelako,
baina bai gehienak Francoren aurka zirelako,
eta militante epaitu haiek protestaren katali-
zatzaile zirelako.

ETAK indartsu bukatu zuen frankismoa
eta indartsu sartu diktadoreak ondo baino

**Zeren eta, borroka armatua orain
ezker abertzalearen helburu
zehatzak lortzeko jadanik akuilu
ez bada eta oztopo bada, zergatik
ez zen horrela Lizarra-Garaziko
sasoian?**

hobeto abiarazi zuen trantsizio politikoan,
Espainiako demokrazia berrian. Ezaguna den
moduan, baina, ez dago ETA bakar bat eta
egoera politikoa aldatu ahala ETA bera ere
aldatzen joan zen (ETA V-ETA VI, miliak
eta polimiliak...). Paradoxikoki, seguruenik
1977tik 1990era artekoa izan zen ETAren
garairik indartsuena: militante gehien, jardue-
ra armatu gogorra, ENAMen egituratze
politiko sendoa, eta herritarren sektore
baten sostengu oso tinkoa.

Ezker abertzaleak garai hartan erabat
sinesten zuen bere helburu politikoak —auto-
determinazioa eta lurraldetasu-
na— lor zitzakeela eta borroka
armatuak horretan laguntzen
zuela. Ondorio teknikoak,
zeresanik ez, berehala konpon-
duko ziren akordio politiko
nagusiak negoziatu ondoren.
Eta Aljerren gauzatu zen lehen
negoiazio ahalegin sendoa,
porrot egin zuena eta ETA bera
ere beste garai batean sarrarazi

zuen. Aljerrekoaren ondoren, ezker abertzale-
an izan zen jada borroka armatua uzteko
ahalegin sendoa, “Azkoiti bidea” moduan
ezagutzen dena eta HBn Iñaki Esnaolaren
kanporatzearekin amaitu zena.

90ekoa negoziazioa gauzatua behar zene-
koa izan zen eta gauzatzen ez zenez, presioa
handitu zen: sufrimenduaren sozializazioaren
garaia izan zen, Oldartzen garaia ezker aber-
tzalearen baitan. Gregorio Ordoñez PPko
zinegotziaren hilketak inflexio puntu esangur-
atsua ekarri zuen, bi norabidetan segurue-
nik: batetik, kargu politikoen aurka joz ETAK
jauzi esanguratsua eman zuen; baina horrek
guztiak, halaber, ezker abertzalean zuen sos-
tengu eta zilegitasun galera ekarri zion aldi
berean. ETAren aurkako indarrek, gainera,
Ajuria Eneko Itunetik aurrera ETAren aurka-
ko jarrera gizarteratzea lortu zuten, ezker
abertzalearen isolamendua areagotuz. Miguel
Ángel Blanco Ermuko PPko zinegotziaren
bahiketa eta hilketa (1997ko uztaila) izan zen
garai horren gailurra.

Berriz ere, alabaina, argi zegoen ikusten
zena eta errealitatea bi zirela, ETA eta
ENAM osoa inoiz baino garaituagoak eta
isolatuagoak ziruditean eraiki zen Lizarra-
Garaziko Akordioa, 1998ko irailean. Lehen-
biziz 40 urtetan euskal gizarteak gatazkaren
amaiera sentitu zuen bere baitan. Ez zen hala
izan eta zartakoa itzela izan zen, bereziki
ezker abertzalearen baitan. Ondorioz, HBk
lehen zatiketa serioa izan zuen eta Aralar
sortu zen. ETAK jarduteko indarra erakutsi
zuen berriz ere, baina bere legitimazio eta
sostengu mailan gainbehera berri bat ezagutu

zuen, eta berarekin sortu berri zen Batasunak ere bai.

Lizarra-Garaziko porrotaren ostean ezker abertzalearen baitan asko zabaldu zen borroka armatua alboratu beharra, bai bere ingurune sozialean, bai militantzian eta baita buruzagi askorengan ere. Eta horren ondorioz, lehenbiziz bere historian, 2004an ETAk uko egin zion eduki politikoak negoziatzeari, Anoetako ekimena eta bi mahaien proposamen ospetsuari bide emanen.

Gero ikusi zen, 2006ko negoziazio saioan hori ez zela guztiz horrela eta ETAk ere erabaki nahi zuela Batasunak Loiolan EAJ eta PSerekin negoziatzen zuen hartan. Eta bai erabaki zuela, Loiolako saioa hankaz gora botatzeraino. Ez zen porrot haren errudun bakarra izan, baina bai nagusietakoa.

Baina errautes haiekin sortu da oraingo Fenix txori hau, ETAk bere jardura armatua ren amaiera iragarri dueneko. 2006tik aurrera ezker abertzaleko zuzendaritza politikoaren adar batek erabaki zuen estrategia armatuari amaiera eman behar zitzaioela. Adar horretako parte bat ezagutzen dugu dagoeneko, Arnaldo Otegi, Rufi Etxeberria eta Rafa Diezek gidatu dutena, baina seguruenik aurrerago ezagutuko ditugu ETaren baitan prozesu hori lagundu dutenena. Emaiza benetan erabakigarria izan da: lehenbiziz ezker abertzalearen historian bere adar zibila militarari gailendu zaio eta borroka armatuaren amaiera ekarri du.

Garaile eta garaituak

Ikuspegi militar soil batetik begiratura, badi-rudi irakurketa garbia dela. ETAk ez du lortu negoziatzea lurraldetasuna eta autodeterminazioa. Estatuak garaitu du eta listo, edo ñabardurekin esanez, behartu du amaiera ematera eta kito. Aurreko paragrafoetan, ETaren gainbehera lauzpabost pauso handitan deskribatu den moduan, ez da aipatu Espainiak –Frantziaren ezinbesteko laguntzarekin– urrats horietako bakoitzean biziki sendotu zuela bere estrategia errepresiboa. ETaren aurkako eraginkortasuna gero eta handiagoa zen, baina Estatuaren aldaketa estrategikoa ezker abertzale osoaren aurkako hesia ixtearena izan zen. Ilegalizazioaren aroa izan da, oraindik itxi ez dena; “dena da ETA” erasoaldi itsuaren zigilupeko garaia.

Baina ikuspegi politikotik begiratura, garai-penaren baieztapen hori ez da horren garbia, nagusiki ezker abertzaleak berak eman diolako buelta tortilari eta gainbehera zena arrakastaren bidean jartzea lortu duelako. Bitarte-

koak balira garrantzitsuena, ezker abertzalearen jardunak askotan irudikatu duen moduan, orduan porrotaz hitz egin zitekeen bai, baina garrantzia helburuetan jarrita ezker abertzaleak ez du bere burua garaitua ikusten.

Eta nola ikusiko du bere burua garaitua, berak –beste batzuekin batera– bultzatutako estrategiak azken hauteskundeetan Bilduri 315.000 boto ekarri badizkio?

Bestelako kontua da ea emaitza hauetarako halako bidaia beharrezkoa ote zen, baina horretarako perspektiba historikoa beharko da eta, seguruenik, euskal gizartean orain arte izandako ikuspegi anitzten adinako irakurketa izango da gerora ere. Iraganean izan diren borroka armatuari buruzko eztabaida guztiak islatuko dira irakurketa historikoan ere, bai eraginkortasun politikoari dagokionez eta baita eremu etikoari dagokionak ere.

Eta nola ikusiko du ezker abertzaleak bere burua garaitua, berak –beste batzuekin batera– bultzatutako estrategiak azken hauteskundeetan Bilduri 315.000 boto ekarri badizkio?

Zergatik orain eta ez Lizarra-Garaziko garaian?

ETAren desagertzea gauzatzen bada ere, Euskal Herriko arazo politikoa ez da hor bukatuko eta elkarrizketa politiko zabal eta sakonak beharko dira irtenbide adostua erdiesteko. Emaiza zein izango den ikusgai dago, etorkizuna egunez egun egiten ari da eta. Aurrera egin ahala begiratu beharko da atzera, azken 50 urteetako historian dugulako zer ez dugun errepikatu behar.

Ezker abertzaleak hamarkada hauen irakurketa sakona egin beharko du, ikuspegi kritiko sakonez. Eta hori egin beharko du, bate-tik euskal gizarteari zor diolako irakurketa kritiko hori, eta bestetik, hori gabe bera ardatz den ezker abertzale anitz eta zabal horren etorkizuna hankamotz legokeelako. Historiak eta memoriak 1512an gertatu zena arakatzeko eta ikasteko balio badu, are gehiago balio behar du iragan hurbilari kosk egiteko.

Zeren eta, borroka armatua orain ezker abertzalearen helburu zehatzak lortzeko jadanik akuilu ez bada eta oztopo bada, zergatik ez zen horrela Lizarra-Garaziko sasoiari? Eta zergatik ez Aljerrekoaren ondoren? Eta zergatik ez behin Gernikako Estatuak onartu ondoren? Eta hala, bakoitzak erabaki dezake noraino eraman galdera atzera, noizbait ETARI adostasunez, begirunez edo ulerkortasunetik begiratu badio behintzat. Eta asko dira halakoak euskal gizartean.

EAJk eta beste batzuek hasieratik ikusi zuten ezetz, baina beste herritar asko garai desberdinetan jaitsi dira borroka armatuaren gurditik; eta jeltzaleen edo beste batzuen kasuan ere, garai desberdinaren aroan oso

LUIS JAUREGALITZO / ARGAZKI PRESS

Urriaren 22ko Bilboko manifestazioan, Gernikako Akordioaren bultzatzaileek konponbidea eskatu zuten Bilboko kaleetan.

begi desberdinez begiratu izan zaio ETAreneko fenomenoari.

Egungo diskurtso bakarraren lainoek iraganeko eguzki izpi ugariak estaltzen dituzte, baina euskal herritarrek garaian garaiko betaurrekoekin begiratu izan diote ETari eta honek suposatzen zuen guztiari. Trantsizio garaian Euskal Herriko plaza beteetan ozen kantatzen zen “*Voló, voló Carrero voló*” hura izan daiteke adibide esanguratsuenetakoa.

Gatazka

Hemendik 50 urtera 2011ra begiratzen dutenean, euskal historialariek ez dute zalantzan jarriko hemen gatazka armatu bat izan zenik. Gatazkaren definizioan izango dira komeriak, orain bezala. Gatazka armatua dago pertsona batzuek helburu politikoak lortzeko armak hartzea erabakitzen dutenetik, areago populazioaren zati baten sostengua izan dutenean, eta areago Estatuak bere tresneria errepresibo osoa erabili behar izan duenean pertsona armatu horiei erantzuteko.

Gatazka hori ukatzeak ez du errealitatearen zentzurik, Europa eta mundu mailan argi daukate: “Europako azken gatazka armatua” da. Horregatik ari dira nazioarteko aditu garrantzitsuak elkarrizketa eta erraztatzaile lanetan, ezaugarri desberdinekin baina munduan dagoen gatazketako baten moduan ikusten dutelako.

Euskal Herrian ez bezala, horietako inork ez du jarriko zalantzan Espainiaren izaera demokratikoa; horietako gehienek ETArene-

gandik baino gertuago ikusiko dute beren burua Espainiako Gobernutik eta ETAreneko jarduna Zapateroren irmotasun berarekin arbuatuko dute... Baina “Europako azken gatazka” bideratzeko aukera atzamar artean ikusten dute eta egoera baliatu nahi dute.

Konponbidearen atzean dagoen bitartekarritza ingeniariaritzaren lan erraldoiaren erakusle da Donostiako Nazioarteko Konferentzia. Argi ikusi da Espainiako Gobernuaren bedekapenarekin egin dela orain arteko bidea, eta mitinetan Rubalcaba eta Patxi López dagoeneko hasi dira jokaldia saltzen. Sozialisten familian izen bat nabarmendu da bereziki, Jesus Egiguren, eta kanpotik ikusita ez da ulertzen bera sukalde lanean izanda eta zekien jakinda nola bere alderdiak jokatu duen jokatu duen moduan, bereziki Patxi López lehendakariak.

Orain PPren txanda da eta hor zalantza gehiago dira, baina azken asteetan Mariano Rajoyk erakutsi duen jarrera zuhurak arazoari adarretatik helduko dion inpresioa elikatu du. Oraingoan bai, oraingoan gaitza da irudikatzea hau gaizki atera litekeenik. Denbora beharko da, baina logikoena da pentsatzea Espainiako Gobernuak kateatuko zaiola egoera berriari. Legearen barruan, baina bake prozesuaren testuinguruan. Egin beharrekoa nola jazen den, hori izango da Rajoy-ren gakoetakoa. Borondatea, nazioarteko laguntza eta denbora, jaki horiekin gaur eta hemen bakea egiten da. ■

